

Špachtle / losovátka na 1. stupni

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Mgr. Eva Machová

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Zdice

II. Kontext:

Cílová skupina: 1. stupeň ZŠ

Předmět, v němž byla technika realizována: český jazyk, anglický jazyk, matematika

Další relevantní informace: Tuto techniku lze používat ve všech předmětech, slouží ke zjišťování, jaký je aktuální stav porozumění žáků.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Losovací kartičky používám ve svých hodinách třemi různými způsoby.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Proč a jak konkrétně jste tento postup formativního hodnocení zařadili do výuky?

Pro zavedení techniky losovacích kartiček jsem se rozhodla v době, kdy děti, které učím, byly v 1. ročníku. Vyrobita jsem si sadu kartiček se jmény (viz příloha 1). Žákům jsem vysvětlila, proč budeme kartičky používat. Žáky budu vyvolávat pomocí kartiček, a tak budou všichni vyvolávání spravedlivě. Všichni ale musí dávat pozor, aby slyšeli, zda nebudou právě oni vyvoláni. Ke slovu se tak dostane i ten, kdo by se sám nepřihlásil. Pro ty nejmenší bylo stěžejním důvodem používání kartiček to, že vyvolávání bude spravedlivé.

Způsoby využití losovacích kartiček:

- 1) **Losování** – nejprve jsem losovací kartičky začala používat k vylosování žáků. Zpočátku jsem losovala například toho, kdo bude určitou činnost začínat. Žáky jsem zpočátku určovala pomocí kartiček já, ale postupně jsem nechala vytahovat kartičky samotné žáky, aby viděli, že losování skutečně nemohu ovlivnit (viz příloha 3, video). Losovátka jsem také začala využívat k náhodnému určování žáků pro práci ve dvojicích a skupinách. Toto losování se mi zdálo být pro ty nejmenší jednoduché, ale u některých žáků vyvstal problém s tím, že nebyli do dvojice nebo skupiny vylosováni s kamarádem. Museli jsme této činnosti věnovat dostatek času, abychom dospěli k tomu, že každý mohl pracovat s každým.

Dále jsem losovací kartičky do výuky zařadila, když jsem celé třídě kladla otázky a chtěla na ně odpovědi. Po každé odpovědi zpravidla vrátím losovací kartičky zpět a tím je zajištěna aktivita žáků po celou dobu činnosti. Pro většinu žáků bylo zřejmé, že jsou vyvoláváni náhodně a já nijak volbu neovlivňuji. Přesto se někteří žáci nemohli zpočátku vyrovnat s tím, že nebyli vyvoláni vůbec nebo že jiný žák byl vyvolán vícekrát. S tím se žáci postupně vypořádali, neboť jsem losování přenechávala právě těmto žákům, aby viděli, že losování skutečně ovlivnit nelze. Pro losování žáky jsme si museli zavést pravidlo: „Nejprve položím otázku, nechám chvíli času pro přemýšlení nad otázkou a teprve potom vylosuji žáka.“

- 2) Losovací kartičky dále využívám při **vzájemném kladení otázek**. Tuto aktivitu používám ve všech předmětech, které učím – v českém i anglickém jazyce, matematice, vlastivědě. Při této činnosti většinou začínám já. Například při opakování učiva ve vlastivědě položím první otázku a vylosuji žáka, který odpoví. Předám mu hrneček s losovacími kartičkami a žák po své odpovědi položí další otázku, která se týká daného tématu. Vylosuje spolužáka, který bude odpovídat, a předá mu hrneček s kartičkami. Tak postupujeme, dokud dané učivo nezopakujeme. Tuto aktivitu lze zařadit do všech předmětů, ukázka v příloze je z hodiny anglického jazyka (viz příloha 4, video).

Toto losování žáků obměňuji ještě tak, že hrneček s losovacími kartičkami nepředává tázaný žák tomu, koho vyvolal, ale podá ho do další lavice, kde jeden z žáků losuje a pokládá otázku. Výhoda tohoto způsobu je v tom, že otázky kladou všichni žáci.

- 3) Ve čtvrtém ročníku, když jsem si myslela, že žáci mají již dostatečné zkušenosti s kladením otázek, jsem zavedla samostatné vedení části hodiny žáky – **žáci učitelem** (viz příloha 5, video). Napoprvé jsem to vyzkoušela v hodině českého jazyka. Zvolila

jsem téma „vyjmenovaná slova“, aby bylo dostatečně široké a žáci měli možnost tvořit dostatek otázek. Já nebo jeden z žáků vylosuje toho, kdo bude žáky losovat – vyvolávat. Ten vylosuje dva žáky, kteří budou klást otázky, stanou se učiteli. Tito dva žáci se střídají v pokládání otázek a losující žák losuje ty, kteří odpovídají.

Vylosované kartičky vždy vrací k ostatním, tak je zajištěno, že jsou aktivní všichni žáci. Odpovídat může i losující žák a také ti, kteří kladou otázky, v případě, že jsou vylosováni.

Reflexe učitele

Co se vám dařilo? Co se Vám nedařilo? K jaké změně ve výuce došlo? Kam plánujete dále pokračovat?

Technika losovacích kartiček se mi zaváděla poměrně lehce, neboť není náročná na pochopení žáky. V 1. ročníku se objevil trochu problém, než se žáci dostatečně zdokonalili ve čtení. To jsem vyřešila tím, že jsem některým žákům pomáhala číst jména. Tato překážka však nebyla důvodem k tomu, aby žáci nechtěli losovat ostatní.

Obtížnější bylo, když jsem s žáky zaváděla vzájemné kladení otázek. Potřebovali jsme delší dobu pro nácvik „dobré“ otázky. Někteří žáci však začali tvořit otázky velmi rychle, protože je tvořili nápodobou učitele.

Když jsem poprvé s žáky vyzkoušela vzájemné kladení otázek, tj. formu „žáci učitelem“, byla jsem mile překvapena, jak to zvládli. Sami žáci však cítili potřebu zavést pravidla, aby nám tato aktivita fungovala zcela bez výhrad. Domluvili jsme se, že kladená otázka musí být srozumitelná a hlasitě vyslovená. Když jí vyvolaný žák neporozumí, může požádat o zopakování nebo vysvětlení. V případě, že na otázku odpověď nezná, může požádat o pomoc spolužáka, který odpověď zná. V této aktivitě je poměrně obtížná role žáků učitelů. Proto mají žáci, kteří jsou pro tuto roli vylosováni, možnost přenechat ji dalšímu vylosovanému. Stalo se mi to jednou, hned zpočátku. Jeden žák řekl, že si zatím klást otázky netroufá, raději by to zkusil později. Po nějaké době byl vylosován znovu a skutečně si roli učitele vyzkoušel.

Losovací kartičky používám velmi často, neboť je mám neustále po ruce. Mám je na stole v hrnečku, který vyrobili sami žáci na keramice a přinesli mi ho na naše losovací kartičky. Budu je používat i nadále, neboť při vyvolávání nemusím přemýšlet, koho jsem vyvolala a koho ne. Žáci nemohou mít dojem, že bych někoho při vyvolávání preferovala nebo že bych otázku přizpůsobovala vyvolanému žákovi.

Žáci se také velmi zlepšili v tvoření otázek, vzájemné komunikaci a samostatném vedení části diskuse, proto v tom budeme pokračovat, aby k posunu došlo u všech žáků a každý dosáhl v tomto směru svého maxima.

Reflexe žáků

Jak reflektují tento postup formativního hodnocení žáci? Proč a v čem jim pomohl?

Z videa (viz příloha 5) je patrné, že žáci cítí losování jako spravedlivější, než kdybych je vyvolávala sama. Dále musí udržet pozornost po celou dobu aktivit, protože musí být připraveni na to, že se mohou dostat ke slovu náhodně a opakovaně.

Doporučení při využití v praxi:

Co byste doporučili svým kolegům, kteří budou chtít tento postup formativního hodnocení zavést? Na co si mají dát pozor?

V případě, že se rozhodnete zavést tuto techniku, je důležité, aby se žáci ve třídě cítili bezpečně. Neměli by být k jakékoliv roli nuceni, měli by mít možnost přenechat ji spolužákům, požádat o pomoc. Při nevhodně položené otázce nebo špatné odpovědi by se jim nikdo neměl posmívat, neboť by došlo k tomu, že by se pro příště žáciablokovali a nespolupracovali.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení

Příloha 1: Fotografie špachtliček – losovacích kartiček

Příloha 2: Fotografie – losování žáků

Příloha 3: Špachtle / losovátka na 1. stupni – losování žáků (video)

Příloha 4: Špachtle / losovátka na 1. stupni – vzájemné kladení otázek (video)

Příloha 5: Špachtle / losovátka na 1. stupni – žáci učitelem (video)

Příloha 6: Špachtle / losovátka na 1. stupni – zpětná vazba žáků (video)

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.